

Aanbevelingen van het Interfederaal Centrum voor gelijke kansen en bestrijding van discriminatie en racisme inzake de rechten van personen met een handicap

**Ter attentie van minister Jo Vandeurzen
Vlaams minister voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin**

Januari 2015

Inhoud

1) Inleiding	5
2) Transversale aanbevelingen	5
Gecoördineerd beleid.....	5
Beleidsparticipatie volgens het principe ‘Nothing about us without us’	6
Sensibilisering rond het VN-verdrag.....	6
Statistieken en dataverzameling	6
3) Specifieke aanbevelingen	7
Tolkuren Vlaamse Gebarentaal	7
Ondersteuning inzake wonen en participeren aan de maatschappij.....	8
Leeftijdsonafhankelijk hulpmiddelenbeleid	9
Hulp- & dienstverlening aan geïnterneerden.....	9
Hulp- & dienstverlening aan gedetineerden	9
Kinderbijslagen voor personen met een bijzondere ondersteuningsnood.....	9
De overdracht van de bevoegdheid “Hulp aan bejaarden”	10

1) Inleiding

In wat volgt geeft het Interfederaal Centrum voor gelijke kansen en bestrijding van discriminatie en racisme (hierna Centrum) in zijn hoedanigheid van onafhankelijk mechanisme inzake promotie, bescherming en opvolging van de implementatie van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met handicap een overzicht van zijn specifieke aanbevelingen met betrekking tot handicap binnen de bevoegdheidsdomeinen van de minister voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin . De Zesde Staatsvorming brengt immers een groot aantal beleidsinstrumenten over naar Vlaanderen, binnen ouderenzorg, de gezinsbijslagen aan gezinnen met kinderen, de bevoegdheid hulp aan bejaarden, mobiliteitshulpmiddelen voor personen met een handicap, forensische psychiatrie en dergelijke meer.

Het Centrum verwijst hierbij naar de relevante "[concluding observations](#)"¹ van het VN-Comité inzake de rechten van personen met een handicap in het kader van de beoordeling van België (oktober 2014), en naar de genomen engagementen in de Beleidsnota Welzijn, Volksgezondheid en Gezin 2014-2019.

2) Transversale aanbevelingen

Gecoördineerd beleid

Het Comité beveelt de Verdragspartij aan om een harmoniseringsproces op te starten teneinde zijn volledige nationale wetgeving aan te passen aan de verplichtingen van het Verdrag, om een plan met betrekking tot personen met een handicap goed te keuren en uit te voeren en om de volwaardige participatie van personen met een handicap en de organisaties die hen vertegenwoordigen in deze processen te garanderen. (III.A.6, p. 2).

Het Centrum verwelkomt het genomen engagement in de beleidsnota Welzijn, Volksgezondheid en Gezin om te streven naar de naleving van de principes van het VN-Verdrag door deze te implementeren in de Vlaamse rechtsorde.

Het Centrum toont zich verheugd vast te stellen dat in de verschillende maatregelen doorheen de beleidsbrief aandacht is voor zelfsturing van de persoon met handicap, dat er ingezet wordt op het versterken van de eerstelijns zorg, dat mantelzorg verdere ondersteuning krijgt, dat er voor kinderen ingezet wordt op de uitbouw van pleegzorg,

Een belangrijke uitdaging zal deze zijn om doorheen de verschillende beleidsdomeinen een gemeenschappelijke en gedragen definitie te vinden van de term personen met handicap, gestoeld op het sociaal model van handicap en in lijn met de ruime definitie van het VN-verdrag. Deze definitie moet ook eenduidig toetsbaar zijn en kansen bieden voor een gelijkvormig indicatie-instrument doorheen de verschillende bevoegdheidsdomeinen.

Een gevolg van het zoeken en updaten van deze definitie, is ook het verlaten van de leeftijdsgrens voor VAPH-ondersteuning en het afstemmen van werkwijzen binnen verschillende beleidsmaatregelen (b.v. de procedures binnen het decreet Integrale Jeugdhulp en het Decreet Persoonsvolgende Financiering bij het toewijzen van ondersteuning).

Het VN-verdrag hanteert geen leeftijdsgrens bij het beschrijven van rechten.

¹ Zie document als bijlage 'Slotopmerkingen betreffende het initiële verslag van België', Comité voor de rechten van personen met een handicap.

Beleidsparticipatie volgens het principe 'Nothing about us without us'

Het Comité verzoekt de Verdragspartij met aandrang om, in overleg met de representatieve organisaties van personen met een handicap, een handicapbenadering aan te nemen die gericht is op de mensenrechten en die in overeenstemming is met het Verdrag (III.A.8, p. 2).

Het Comité verzoekt de Verdragspartij met aandrang om adviesraden op te richten in alle deelgebieden en om hen voldoende middelen toe te kennen. Deze adviesraden zouden nauw betrokken moeten worden bij de ontwikkeling en de uitvoering van de wetgeving van het beleid en bij de opvolging van de realisaties. (III.A.10, p. 2).

Gezien de aangekondigde ingrijpende beleidswijzigingen en de sterke verruiming van de bevoegdheden binnen het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, is een **systematische consultatie en participatie van personen met een handicap** en hun **representatieve organisaties** bij het voorbereiden en implementeren van beleid noodzakelijk.

Het Centrum herinnert in dit verband aan de nood volgens het VN-comité om werk te maken van de oprichting van een structureel en transversaal Vlaams adviesorgaan inzake handicap dat rekening houdt met de participatieverplichtingen van het VN-Verdrag, en gedragen wordt door alle relevante stakeholders.

Het Centrum stelt in dit verband vast dat in de regeerverklaring 2014-2019 melding maakt van het vernemen om de beleidsparticipatie van personen met een handicap structureel in te bedden in de Commissie Diversiteit van de SERV.

Hoewel het Centrum tevreden is met het voornemen van de Vlaams Regering om verder werk te maken van een structurele beleidsparticipatie van personen met een handicap en hun representatieve organisaties, benadrukte de organisatie in een schrijven dd. 13 oktober 2014 gericht aan uw collega-minister Liesbeth Homans nogmaals aan het belang aan de transversale werking en de onafhankelijkheid, alsook de nood aan passende financiering van dergelijk orgaan.

Bovendien betreurt het Centrum dat de dialoog tijdens de vorige legislatuur met de vertegenwoordigers van representatieve verenigingen voor personen – verenigd binnen het project Noozo – niet wordt bestendig en de daarbij geëxploreerde pistes om een Vlaams adviesorgaan op te richten niet verder worden onderzocht.

Sensibilisering rond het VN-verdrag

Het Comité beveelt de Verdragspartij aan om toegankelijke informatie- en bewustmakingscampagnes te organiseren over de rechten van personen met een handicap en naar het grote publiek toe een positief beeld uit te dragen van personen met een handicap en de bijdrage die ze leveren aan de maatschappij, en dat alles in nauw overleg en met de actieve medewerking van de representatieve organisaties van personen met een handicap wat de uitwerking, uitvoering, monitoring en evaluatie ervan betreft (III.B.18, p. 3).

Het Centrum stelt vast dat personen met een handicap vaak nog onvoldoende op de hoogte zijn van het bestaan van het VN-Verdrag, en van de principes en rechten die hierin opgenomen zijn. Dit geldt evenzeer voor het grote publiek en voor veel professionele actoren.

Het Centrum beveelt aan om binnen de eigen bevoegdheden in te zetten op de bevordering van bewustwording rond de principes en rechten van het VN-Verdrag, en dit zowel voor personen met een handicap, professionele actoren en het grote publiek.

Statistieken en dataverzameling

Het Comité beveelt de Verdragspartij aan om systematisch gegevens die zijn uitgesplitst naar geslacht, leeftijd en handicap te verzamelen, te analyseren en te verspreiden, de capaciteiten ter zake verder te versterken en geslachtsindicatoren uit te werken, met het oog op de uitwerking van

wetgeving, ter ondersteuning van de besluitvorming en ter versterking van de institutionele capaciteiten die nodig zijn voor de opvolging van de vooruitgang die wordt geboekt in de uitvoering van de verschillende bepalingen van het Verdrag en voor de opmaak van verslagen die daarop betrekking hebben (III.C.43, p.7-8).

Het VN-verdrag legt sterke nadruk op de nood aan passende dataverzameling met het oog op het meten en nagaan van voortgang bij de implementatie van het VN-verdrag. Deze dataverzameling vraagt een gedeelde en gemeenschappelijke definitie van handicap en eenduidige instrumenten voor de vaststelling van de beperkingen. Deze instrumenten leggen niet de nadruk op de medische aspecten van handicap, maar gaan uit van het sociaal model van handicap, waarbij drempels tot maatschappelijke participatie mee in rekening worden genomen.

3) Specifieke aanbevelingen

Tolkuren Vlaamse Gebarentaal

Het Comité beveelt aan om aandacht te schenken aan alle aspecten van toegankelijkheid, overeenkomstig het Verdrag en in het licht van algemene opmerking nr. 2. Daarbij hoort ook de toegang tot gebarentaal voor doven en slechthorenden in het hele land, op gelijke voet met de andere burgers, in de verschillende officiële talen en in verschillende communicatievormen, ongeacht hun woonplaats, zodat zij toegang kunnen hebben tot de openbare diensten. Heel bijzondere aandacht dient daarbij uit te gaan naar de procedures in het kader van de toepassing van de wet en de gerechtelijke procedures (III.B.22, p. 4).

Het aantal tolkuren Vlaamse Gebarentaal waarop dove personen recht hebben in de leef sfeer – 18 of 36 ‘leefuren’ per jaar – ligt erg laag in vergelijking met vergelijkbare landen. Bovendien blijkt het budget dat jaarlijks hiervoor voorzien wordt te laag om de toegekende uren effectief te kunnen vergoeden. Dit leidt tot problemen aan het eind van het jaar waar dove personen geen beroep meer kunnen doen op een tolk of zelf moeten opdraaien voor de kosten. Voor doofblinden is de situatie zo mogelijk nog problematischer. Jaarlijks krijgen zij 70 of 140 uur per jaar toegekend. Kunnen zij geen gebruik maken van een tolk, dan hebben ze ook geen toegang tot enige vorm van communicatie.

Gebruikers van de Vlaamse Gebarentaal en doofblinden worden door het tekort aan budget als personen met een handicap ernstig beperkt in hun mogelijkheden om op een evenwaardige manier gebruik te maken van hun grondrechten (veiligheid, gezondheid, ...). In belangrijke zaken zoals contacten met politie, justitie en gezondheidsactoren moeten ze kunnen beschikken over een tolk om deze grondrechten te kunnen uitoefenen. Dat personen met een handicap hun grondrechten niet kunnen uitoefenen is voor het Centrum onaanvaardbaar, ook al is het beperkt in de tijd. In veel leefsituaties kan een tolk wenselijk en nuttig zijn, in situaties die met politie, justitie en gezondheid te maken hebben, is het eigenlijk een noodzaak.

We verwijzen in het bijzonder naar de algemene beginselen vervat in artikel 3 van het VN-Verdrag, waaronder respect voor persoonlijke autonomie, non-discriminatie, participatie, gelijke kansen en toegankelijkheid, en naar artikel 9 dat de verdragsluitende staten verplicht om te voorzien in professionele doventolken om de toegang tot gebouwen en andere faciliteiten, die openstaan voor het publiek te faciliteren. Daarnaast wordt in artikel 24 en 30 aan de verdragsluitende staten gevraagd om de specifieke culturele en taalkundige identiteit van de gemeenschap van doven, met inbegrip van gebarentalen en de dovencultuur, te bevorderen.

Het Centrum bereidt in die zin een aanbeveling voor waarin het zal pleiten voor meer tolkondersteuning op vlak van politie en justitie, gezondheidszorg, en onderwijs en vorming enerzijds, en een aanzienlijke uitbreiding van de tolkuren in leefsituaties anderzijds.

Ondersteuning inzake wonen en participeren aan de maatschappij

Het Comité beveelt de Verdragspartij aan om werk te maken van een de-institutionaliseringbeleid, waarbij de investeringen in collectieve infrastructures worden teruggeschroefd en meer aandacht wordt besteed aan persoonlijke keuzes. Het Comité verzoekt de Verdragspartij met aandrang om een handicapplan te implementeren op alle niveaus van de Staat, dat de toegang moet garanderen tot de diensten die personen met een handicap in staat stellen om zelfstandig te leven, zodat zij volwaardig kunnen deelnemen aan de maatschappij. Het plan moet ervoor zorgen dat de bestaande wachtlijsten verdwijnen, dat personen met een handicap toegang hebben tot toereikende financiële middelen en dat de maatschappij toegankelijk is voor personen met een handicap. Het Comité beveelt aan om internationale samenwerkingsprogramma's uit te werken die rekening houden met het recht van personen met een handicap om deel uit te maken van de gemeenschap en om de vertegenwoordigers van de gebruikers en hun families te betrekken bij die uitwerking van die programma's (III.B.33, p. 6).

Wat betreft de ondersteuning van mensen met een handicap inzake het zelfstandig wonen en participeren in de maatschappij stelt het Comité dat er werk gemaakt moet worden van een de-institutionaliseringbeleid, gedragen door alle beleidsniveaus, dat er op gericht is om mensen te laten wonen in en ten volle te laten participeren aan de maatschappij, met dezelfde keuzemogelijkheden als anderen.

Investeringen in collectieve (handicapspecifieke) structuren dienen verder afgebouwd² te worden en vervangen te worden door de verdere uitbouw van (en afdoende middelen voor) een ondersteuningsaanbod dat toelaat dat mensen hun ondersteuning op maat ontvangen, onafhankelijk van de plaats waar ze wonen en de levenskeuze die ze maken. Het VN-Comité benadrukt hierbij het belang van persoonlijke assistentie. Deze beleidsacties, samen met een verbeterde toegankelijkheid van alle maatschappelijke dienstverlening, moeten toelaten om de wachtlijsten in de handicapsector weg te werken.

In deze context wenst het Centrum te herinneren aan zijn aanbevelingen rond het decreet persoonsvolgende financiering. Het Centrum blijft bedenkingen hebben bij het systeem van een basisondersteuningsbudget. Dit systeem kan een oplossing betekenen om mensen langer te laten wonen in hun huidige leefregeling, maar persoonsvolgende financiering in twee trappen moet toelaten meer ondersteuning toe te laten indien hiertoe nood bestaat in functie van het faciliteren van maatschappelijke participatie en het voorkomen van uitsluiting en isolement. Niet alleen mensen met de hoogste ondersteuningsnood verdienen ondersteuning, maar iedereen die daartoe nood heeft om uitsluiting of isolement te vermijden. Deze garantie op ondersteuning en het vrijwaren van keuzevrijheid inzake leefregeling is er niet.

Rond de toewijzing van handicapspecifieke ondersteuning in de verschillende beleidsdomeinen verwacht het Centrum, naast voldoende middelen, ook afdoende rechtsbescherming en inspraak van de betrokken personen zelf. In dit opzicht is de aangekondigde heroverwegingsprocedure binnen WVG een goede zaak (beleidsbrief WVG, pag. 27).

Tenslotte vindt het Centrum het een goede zaak dat door de opmaak van een ondersteuningsplan en bij de toewijzing van middelen gekeken wordt naar de mogelijkheden van verschillende (zeker ook reguliere) ondersteuningsbronnen. Dit proces mag er echter niet toe leiden dat mantelzorgers verplicht worden de zorg voor een familielid op moeten nemen. Ondersteuning van familieleden moet zonder meer voor alle betrokkenen een vrijwillige keuze zijn en blijven. De vrije keuze van assistentie dient gevrijwaard te worden.

² In dit verband dient ons inziens de regelgeving rond VIPA, het Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden, herdacht en herijkt te worden. De investeringen in collectieve opvangstructuren dienen immers afgebouwd te worden. De visie van het VN-verdrag wordt te weinig in de beleidsbrief hernomen.

Leeftijdsonafhankelijk hulpmiddelenbeleid

Rond het hulpmiddelenbeleid, voor de ondersteuning van personen met een handicap en ter bevordering van persoonlijke mobiliteit, pleit het Centrum voor het ontwikkelen van een leeftijdsonafhankelijk ondersteuningsbeleid. Doel van dit beleid moet zijn om de zelfredzaamheid en persoonlijke mobiliteit van alle personen met een handicap te vergroten, tegen een aanvaardbare prijs, en daarbij de keuzevrijheid maximaal te vrijwaren.

Hulp- & dienstverlening aan geïnterneerden

Het Comité vreest dat de nieuwe wet van mei 2014 die de internering regelt van personen die handelingsonbekwaam zijn verklaard niet in overeenstemming is met het Verdrag. De maatregelen zijn in feite sociale sancties die niet worden opgelegd op basis van het proportionaliteitsprincipe, maar wel op basis van de toestand van een persoon die als "gevaarlijk" wordt beschouwd. De procedure die wordt gebruikt om veiligheidsmaatregelen te nemen ten aanzien van personen die handelingsonbekwaam worden geacht, is niet in overeenstemming met de procedurele waarborgen die zijn vastgelegd in het internationaal mensenrecht, zoals het vermoeden van onschuld, het recht op verdediging en het recht op een eerlijk proces.

Het Comité beveelt de Verdragspartij aan om de wet van mei 2014 te herzien en het systeem van veiligheidsmaatregelen die worden genomen ten aanzien van personen met een handicap die handelingsonbekwaam zijn verklaard af te schaffen. Personen met een handicap die verantwoordelijk worden bevonden voor het plegen van een misdrijf moeten worden berecht op basis van de gewone strafprocedure, op voet van gelijkheid met anderen, met dezelfde waarborgen en met specifieke procedurele aanpassingen teneinde hun gelijke behandeling binnen het strafrechtelijk systeem te garanderen (III.B.27-28, p. 5).

Los van het principiële bezwaar van het Comité tegen de nieuwe wetgeving rond internering – een maatregel die voor het Comité niet proportioneel is en niet in overeenstemming is met regels van internationaal recht en procedurele rechtswaarborgen – toont het Centrum zich tevreden met de aankondiging om werk te maken van een globaal plan voor hulp- en dienstverlening aan geïnterneerden gericht op hun sociale integratie. Verder is het positief dat de beleidsnota de toezegging bevat om de FPC's inhoudelijk en wetenschappelijk op te volgen en de geboden zorg te evalueren.

Hulp- & dienstverlening aan gedetineerden

Het Comité beveelt de Verdragspartij bovendien aan om het recht op redelijke aanpassingen te waarborgen voor alle personen met een handicap die in de gevangenis worden opgesloten en om hen de toegang te waarborgen tot geneeskundige verzorging – van hetzelfde niveau als de geneeskundige verzorging die aan de rest van de maatschappij wordt aangeboden – op voet van gelijkheid met anderen en mits de in vrijheid en op basis van goede informatie gegeven toestemming van de persoon in kwestie; om een officieel mechanisme in te voeren voor het onderzoek van klachten, dat onafhankelijk is en toegankelijk is voor alle personen die geïnterneerd zijn in gevangenissen en gerechtelijk-geneeskundige instellingen; en om erop toe te zien dat geen gebruik wordt gemaakt van buitengerechtigde interventieprogramma's die ertoe leiden dat personen worden geïnterneerd in instellingen voor geestelijke gezondheid, aangezien dergelijke verzorging moet worden verleend mits de in vrijheid en op basis van goede informatie gegeven toestemming van de persoon in kwestie (III.B.29, p. 5).

Het Centrum beveelt verder aan het decreet hulp- en dienstverlening aan gedetineerden zoals in de beleidsbrief aangekondigd verder uit te voeren, en zeker oog te hebben voor het belang van redelijke aanpassingen voor gedetineerden met een handicap teneinde tegemoet te komen aan hun specifieke behoeften.

Kinderbijslagen voor personen met een bijzondere ondersteuningsnood

De Zesde Staatshervorming hevelt de bevoegdheid inzake kinderbijslagen naar Vlaanderen over. Het Centrum vindt het een goed idee om een toeslag voor personen met een

bijzondere ondersteuningsnood te blijven voorzien, zeker in die gevallen waar een verhoogd armoederisico bestaat.

De overdracht van de bevoegdheid “Hulp aan bejaarden”

De Zesde Staatshervorming hevelt de bevoegdheid “Hulp aan Bejaarden” over naar Vlaanderen. Deze uitkering wordt toegekend aan personen van 65 jaar en ouder met een erkende handicap en verminderde zelfredzaamheid (als aanvulling op pensioen of inkomensgarantie voor ouderen).

De huidige toekenningscriteria van deze tegemoetkoming zijn tot nu sterk medisch georiënteerd. In lijn met de verwachtingen van het VN-verdrag mag verwacht worden dat er meer aandacht is voor een definitie van handicap in lijn met deze van het VN-verdrag. Ook de invloed van ouder worden op de handicap moet meegenomen worden in deze uitkering. Het VN-verdrag vraagt in elk geval bijzondere aandacht te besteden aan ouderen met een handicap in programma's van sociale bescherming.
